

ГЛАВА ПЪРВА

ЕВРОПЕЙСКИ ПРОГРАМИ

ЗА ОБУЧЕНИЕ НА ВЪЗРАСТНИ ГРАЖДАНИ

§1. ПРОГРАМА „ЕВРОПА ЗА ГРАЖДАНИТЕ”

1.1. Исторически сведения

Приемането на Договора от Лисабон в края на 2009г. [29] доведе до редица важни промени, свързани с понятието „Европейско гражданство”. Както Договорът за Европейския съюз, така и Договорът за функционирането на Европейския съюз съдържат в себе си демократичните принципи на ЕС, определят правата на гражданите на Съюза и очертават основните методи за включване на гражданите и техните сдружения в оформянето на европейския политически дневен ред [4, с. 4; 9; 32, 69].

В тясна взаимовръзка са:

- ✓ потребностите на гражданите и необходимите средства, с които да се отговори на тези нужди [2; 3, с.10-13];

- ✓ отвореността на демократичната система за гражданско участие;
- ✓ правата на гражданите, включително и осведомеността за тези права.

За развиването на трайно чувство за принадлежност и приобщеност към Европейския съюз се изисква спрямо трите аспекта да бъдат предприети еднакви мерки, с подходящите инструменти.

Като счита, че европейското гражданство е важен елемент за засилване и опазване на процеса на европейската интеграция, Европейската комисия продължава да насърчава ангажирането на европейските граждани във всички аспекти на живота в тяхната общност, като по този начин им дава възможност да участват в създаването на една все по-близка Европа.

С Решение 1904/2006/ЕО от 12 декември 2006 г. Европейският парламент [11] и Съветът приеха програмата „Европа за гражданите” за периода 2007-2013 [4], която въвежда правната рамка за подкрепа на широка гама от дейности и организации, насърчаващи „активно европейско гражданство” и, следователно, включването на граждани и организации на гражданското общество (наричани по-долу „ОГО”) в процеса на европейската интеграция.

1.2. Общи и специфични цели на програмата „Европа за гражданите”

Общите цели трябва да допринесат за [4, с. 5]:

- ✓ предоставяне на възможност на гражданите да взаимодействат и да участват в създаването на все по-близка Европа, демократична и ориентирана към света, обединена и обогатена чрез своето културно многообразие, развивайки по този начин гражданството на Европейския съюз;
- ✓ развиване на чувство за европейска идентичност, която се основава на общи ценности, история и култура;
- ✓ насърчаване на чувство за принадлежност към Европейския съюз сред неговите граждани;

- ✓ увеличаване на толерантността и взаимното разбирателство между европейските граждани, като се зачетат и насърчат културното и езиковото многообразие и по този начин се допринесе за междукултурния диалог.

**Специфичните цели ще бъдат преследвани на
транснационална основа [4, с. 5]:**

- ✓ събиране на хора от местните общини в Европа, които да споделят и да обменят опит, мнения и ценности, да се поучат от историята и да градят бъдещето;
- ✓ поощряване на действие, дебат и размишление, свързани с европейското гражданство и демокрацията, споделените ценности, общата история и култура чрез сътрудничество с гражданските организации на европейско равнище;
- ✓ доближаване на Европа до нейните граждани чрез насърчаване на европейските ценности и постижения и същевременно чрез съхраняване на паметта за тяхното минало;
- ✓ поощряване на взаимодействието между граждани и организации на гражданското общество от всички страни участнички, с което се допринася за междукултурния диалог и представянето на европейското многообразие и единство, със специално внимание към дейностите, целящи развитието на тесни връзки между гражданите от държавите-членки на Европейския съюз в състава му отпреди 30 април 2004 г. и гражданите от държавите-членки, които са се присъединили след тази дата.

**1.3. Приоритети на програмата „Европа за
гражданите”**

Програмата дава приоритет на определени теми с особено значение за развитието на активното европейско гражданство [4, с. 6]. Съсредоточаването на вниманието върху тези теми ще насърчи

взаимодействията между проекти, работещи по еднакви въпроси, което ще гарантира публичност и въздействие на подкрепящите дейности и на програмата като цяло. При разработване на тези теми заявителите се приканват да преминават отвъд националната визия и да разглеждат въпросите от европейска перспектива и/или като сравняват различни национални гледни точки. Транснационалното измерение трябва да е придружено от силно местно измерение, когато това е възможно.

Тези теми ще бъдат важни за целия период на програмата и следователно ще имат постоянен характер. Заявителите по програмата се приканват **в своите проекти да засегнат поне един от постоянните приоритети на програмата.**

За да може да се реагира на нови или на много специфични теми, които възникват в европейския дневен ред, в годишния работен план могат да се посочат конкретни теми с особено значение. Тези ежегодни теми се публикуват на уебсайта на Изпълнителната агенция за образование, аудиовизия и култура (по-долу ЕАСЕА — Education, Audiovisual and Culture Executive Agency) на следния адрес [9]:

http://eacea.ec.europa.eu/citizenship/programme/priority_themes_en.php

Информация за България има на сайта на Център за развитие на човешките ресурси [33]:

<http://www.hrdc.bg/cgi-bin/e-cms/vis/vis.pl?s=001&p=0105&n=4&g>

Балансът между половете и недискриминацията са важни елементи на програмата. Следователно, програмата трябва да бъде достъпна за всички европейски граждани, включително за законно пребиваващите лица, без никаква форма на дискриминация, основаваща се на пол, раса или етнически произход, религия или вяра, инвалидност, възраст и сексуална ориентация.

Постоянни приоритети

1. Бъдещето на Европейския съюз и неговите основни ценности

Основните ценности на ЕС — човешко достойнство, свобода, демокрация, равенство, правовата държава и зачитане на правата на човека — са потвърдени отново от Договора от Лисабон [29, 69], като е придадено по-голямо значение на солидарността, мира и

благоденствието на народите на Съюза [4, с. 6]. Законово обвързващата Харта на основните права представлява важна стъпка напред, която се превръща в компас за всички политики на ЕС. Договорът също поставя ролята на ЕС в световен мащаб на нова основа и въвежда важни промени във функционирането на институциите на ЕС, между-институционалните отношения и взаимодействието между европейските институции, националните парламенти и гражданите.

В светлината на тези промени активното участие на гражданите в дебати и разсъждения, свързани с ЕС и неговите ценности, са решаващи за насърчване на чувството за принадлежност и европейска идентичност сред гражданите.

2. Активна европейска гражданска позиция: гражданско участие и демокрация в Европа

В „Политически насоки за следващия мандат на Комисията” на председателя Е.Барозу засилването на гражданската позиция и участие в ЕС се посочват като основни предизвикателства, пред които е изправен ЕС. Новите разпоредби [30, 69] на Договора от Лисабон [29, 69] значително засилват възможностите за успешно създаване на Европа на гражданите. Изпълнението на тези разпоредби — включително гражданската инициатива — ще предизвика нови видове сътрудничество между европейските институции и гражданите и различните действащи лица в гражданското общество.

Доброволчеството е основно средство за гражданско участие, чрез което гражданите откриват и отговарят на нуждите, възникващи в обществото [32]. Като отделят част от свободното си време в полза на други лица, доброволците изпълняват активна роля в обществото. Те развиват чувство за принадлежност към общността, като по този начин стават част от нея. Поради това доброволчеството е особено силно средство за развиване на гражданска ангажираност към обществото и политическия живот. Европейската 2011 година на доброволческите дейности за насърчване на активна гражданска позиция предоставя изключително навременна възможност за повишаване на осведомеността и мобилизиране на заинтересованите лица. Програмата „Европа за гражданите” [4] представлява важно средство за повишаване

на осведомеността по европейски въпроси и за оказване на подкрепа на гражданите при използване на тяхното право на инициатива и активно участие в демократичния живот на ЕС.

3. Междукултурен диалог

Междукултурният диалог играе решаваща роля при създаването на чувство за принадлежност, взаимно разбирателство и солидарност и представлява необходим компонент на социално интегрираните общества [4, с. 7]. Предвид увеличаването на социалното разделение през последните години и свързаните с него напрежения, породени от ксенофобия, расизъм и нетърпимост, повече от всякога е необходимо да се насърчи междукултурният и междурелигиозният диалог. Участието в такъв проект трябва да повиши осведомеността относно богатството на културната и езиковата среда в Европа. То трябва да насърчава също взаимното разбирателство и толерантността, с което да допринесе за развитието на толерантна, динамична и разностранна европейска идентичност. Новите форми на социална иновация и основната роля, която играят организациите на гражданското общество, биха могли да бъдат особено плодотворни теми за изследване и разработване на действия, свързани с възрастните доброволци и връзките между поколенията.

4. Благоденствието на народите в Европа: заетост, социално сближаване и устойчиво развитие

Стратегията „Европа 2020” [31] поставя правата, просперитета и солидарността на европейците в основата на дневния ред на ЕС и признава, че стесняването на пропастта между реалността на европейската интеграция и разбиранията на хората изисква европейските политики да бъдат съобразени в по-голяма степен с нуждите на гражданите. Предложените основни движещи сили на новата стратегия са: създаване на стойност чрез основаване на растежа върху знанието; повече възможности за хората в отворени за всички общества и изграждане на конкурентоспособна, свързана и по-екологична икономика. Програмата „Европа за гражданите” [4, с. 7] ще

насърчава действия, които се занимават с тези въпроси, придавайки европейска перспектива на всекидневния житейски опит на хората, и ще показва как ЕС може да подобрява тяхното благоденствие в една развиваща се среда.

5. Въздействие на политиките на ЕС в обществата

Ангажирането на гражданите с въпроси, които представляват политически приоритети на Европейския съюз, е основен елемент на гражданското участие. Програмата „Европа за гражданите“ [4, с. 7] представлява ценен инструмент за насърчаване на европейските граждани да споделят своите виждания за това как да бъде осъществен дневният ред. Повишаването на осведомеността на гражданите за резултатите от европейските политики и действия е от решаващо значение за доближаването на Европа до нейните граждани. Следователно програмата трябва да е насочена към действия, които предоставят на гражданите възможности да опознават, оценяват и създават мнения за тези постижения.

1.4. Структура на програмата „Европа за гражданите“

Програмата се прилага чрез четири действия [4, с. 8]:

Действие 1: Активно европейско гражданство (срещи на граждани от побратимени градове, мрежи от побратимени градове, проекти на граждани, мерки за подкрепа)

Действие 2: Активно гражданско общество в Европа (Подкрепа за проекти, инициирани от организации на гражданското общество (ОГО) и структурна подкрепа за мозъчни тръстове и ОГО)

Действие 3: Заедно за Европа (събития с голяма публичност, изследвания и средства за информация и разпространение).

Действие 4: Активна европейска памет.

За постигане на целите, програмата предлага различни действия, които се подкрепят чрез отпускане на два вида безвъзмездни средства:

А. БЕЗВЪЗМЕЗДНИ СРЕДСТВА ПО ПРОЕКТ
Б. ОПЕРАТИВНИ БЕЗВЪЗМЕЗДНИ СРЕДСТВА

Кратко описание на различните действия и мерки:

А. БЕЗВЪЗМЕЗДНИ СРЕДСТВА ПО ПРОЕКТ

Действие 1 — Активни граждани за Европа

„Активни граждани за Европа” цели събиране на хора от местни общности от цяла Европа, за да споделят и обменят опит, мнения и ценности, да се поучават от историята и да работят за изграждане на бъдещето. То насърчава срещи, обмен и дебати между европейски граждани от различни страни и чрез различни средства:

Мярка 1 – Побратимяване на градове

Тази мярка обхваща дейности, които включват или насърчават прекия обмен между европейските граждани чрез тяхното участие в дейности на побратимени градове, и насърчава създаването на връзки между побратимени градове. С оглед на това, тази мярка обхваща следните два вида дейности:

Мярка 1.1 Срещи на граждани от побратимени градове

Мярка 1.2 Мрежи от побратимени градове. Понятието *побратиме-ни градове* трябва да бъде разбирано в *широк контекст*, като по този начин се визират градове, които са подписали или са се ангажирали да подпишат споразумения за побратимяване, както и градове, които използват други форми на партньорство за насърчаване на сътрудничеството и културните връзки между тях.

Мярка 2 – Проекти на граждани и мерки за подкрепа

Мярка 2.1 Проектите на граждани, могат да бъдат подкрепени разнообразни проекти с транснационално и междусекторно измерение с прякото участие на гражданите. Проектите трябва да събират граждани с различни изходни позиции, които ще действат заедно или ще дебатираат по общи европейски въпроси на местно и европейско ниво. За целта трябва да са прилагат новаторски методи, които да съдействат за участието на гражданите.

За да се разработят и засилят всички действия по програмата е необходимо също така да се разработят и мерки за подкрепа — попадащи в обхвата на **Мярка 2.2 Мерки за подкрепа** за обмен на най-добрите практики и за обединяване в общ фонд на опита между различни участници в програмата с цел насърчаване на активно европейско гражданство.

Действие 2 — Активно гражданско общество в Европа

Мярка 3 — Подкрепа за проекти, инициирани от организации на гражданското общество

Целта на тази мярка е да подкрепя сътрудничество между организации на гражданското общество от различните участващи страни по конкретни проекти, посветени на специфични въпроси, свързани с целите и приоритетите на програмата. Могат да бъдат включени разнообразни организации, регистрирани на местно, регионално, национално или европейско равнище.

Действие 4 — Активна европейска памет

Това действие има за цел да се почете паметта на жертвите на нацизма и сталинизма.

Б. ОПЕРАТИВНИ БЕЗВЪЗМЕЗДНИ СРЕДСТВА

Действие 2 — Активно гражданско общество в Европа

Мярка 1 — Структурна подкрепа за изследователски организации по европейска публична политика (мозъчни тръстове — think-tanks)

Тази мярка има за цел да подкрепи работата на изследователските организации по европейска публична политика (мозъчни тръстове — think-tanks), които могат да предоставят нови идеи и разсъждения по европейските въпроси, относно активното гражданство на европейско равнище или относно европейските ценности.

Мярка 2 — Структурна подкрепа за организации на гражданското общество на европейско равнище

Тази мярка ще предоставя на организациите на гражданското общество с европейско измерение капацитет и стабилност, за да развият своите дейности на европейско равнище. Целта е да се съдейства за появата на структурирано, съгласувано и активно гражданско общество на европейско равнище.

§2. ПРОГРАМА „ГРЮНДВИГ”

2.1. Обща информация за секторна програма „Грюндвиг”

(1783-1872)

Програмата носи името на **Николай Фредерик Северин Грюндвиг** (1783 - 1872), датски свещеник и писател, който се счита за разпространител на идеите на „продължаващото обучение”. Неговата теория за „народното училище” се основава на идеята, че образованието има смисъл, ако е достъпно за всекиго в продължение на целия му живот. Според него, образованието трябва да е насочено не само към усвояването на знания, но и към изграждането на гражданска отговорност и към личностно и културно развитие.

Политиката на Европейския съюз за повишаване на икономическия растеж, конкурентоспособността и социалното включване (целите на Лисабонската стратегия) съставлява рамката на секторна програма „Грюндвиг“, чиято цел е да отговори на двойното предизвикателство пред образованието – от една страна, на големия брой възрастни, които преждевременно са напуснали училище, и от друга страна, на застаряващото население [5, 7, 8, 10]. Образованието на възрастните помага за справяне с тези предизвикателства, като се дава възможност на двете категории лица да подобрят своите знания и умения.

Програмата е насочена към всички възрастни, които искат да развият своите умения и квалификации. Тя предлага възможности за участие в Европейски образователни проекти чрез индивидуална и групово мобилност.

2.2. Цели на програмата „Грюндвиг“

Специфични цели на програмата:

- ✓ да отговори на предизвикателствата пред образованието за населението в зряла и напреднала възраст в Европа;
- ✓ да помогне за осигуряване на възможности за възрастните хора да подобряват своите знания и способности.

Оперативни цели на програмата:

- ✓ да подобрява качеството и достъпа до мобилност в цяла Европа на лица, включени в образованието за възрастни, и да повишава обема на тази мобилност, така че да осигури мобилността на най-малко 7 000 лица ежегодно до 2013 г.;
- ✓ да подобрява качеството и да повишава обема на сътрудничество между организациите, включени в образование за възрастни в цяла Европа;

Резултати от обучението по проекта ДАНЕТ, Емилия Великова

- ✓ да помага на хората от уязвимите социални групи и по-специално на по-възрастни хора, напуснали образователната сфера, без да стигнат основна квалификация, да получат достъп до образование за възрастни;
- ✓ да улеснява разработката на новаторски практики в образованието за възрастни и техния трансфер, включително от участващата страна към други страни;
- ✓ да подпомага разработката на новаторско съдържание, услуги, педагогика и практика за обучение през целия живот, основани на информационни и комуникационни технологии;
- ✓ да подобрява педагогическите подходи и управлението на организациите от сферата на образованието за възрастни.

Представените програми съответстват на Националната стратегия за учене през целия живот за България [15].